

■ Péntek Orsólya: Az Andalúz lányai. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2014. 300 oldal, 3000 Ft

„valamit mutattak, egy ismeretlen jelet”

A nagy ívű, ambiciózus családrégény és az ugyancsak nagy ívű, szintén ambiciózus fejlődésregény rendkívüli keveréke, igazán meglepetés Péntek Orsólya első regénye. Központjában egy valamikor a hetvenes évek közepén megszületett ikerpár néhány perccel idősebb tagja, Szerke, konvencionálisabb keresztnevével Eszter története áll, ám akármennyire távolodunk a regényben a közös gyerekkortól, valamivel vázlatosabban, általában nagyobb vonalakban, de tőle elválaszthatatlanul mindenütt ott van ikerhúgának, a szó legerősebb értelmében alteregójának, Dorknak, Theodorának az élete is. A külvilágunkban kidolgozott közös jelenlévői a családi hierarchiában elfoglalt helyükön át addig a tényig, hogy Szerke élete minden boldogságában, és ahogy haladunk előre a könyv által ábrázolt időben, minden boldogságában fenntartás nélkül, istentőlán, mindennél magasról érezhetőbben számíthat Dorkra, és ugyanez fordítva is bármikor igaz, különleges köztételt jelent kettenjük között. Ugyanakkor a két lány látszólag szövegellenőre egymásnak, a szóke, eszaki, racionális Dork, aki mindenkivel könnyen barátkozik, és aki idegen emberek csodálatának pillanatok alatt válik a tárgyává, valójában inkább kiegészítője, úgy szólván a másik fele a délies, magába zárulva intenzív belső életet élő, egyedülmaradottabb, nehezebben boldoguló, a művészetek és a történelem.

iránt érdeklődő nővérének, Szerkének.

Ha csupán a regény oldalról oldalra haladva feltáruló közép-kelet-európai családi panoptikumát, a fizikai dédnagymamát, a zágrábi, majd pécsi, illetve budai nagyszülőket, a szobájába zárkózva szakmányban fordító apát, illetve a regény címébe is bekeverülő anyát (az ő tobbanékony latinos szépségére vonatkozik az óbudai lakótelepen rá aggatott gümmeve, az a bizonyos „Andalúz”) tekintjük, az egész kultúrát és akát a cselekményt is nyugodtan tarthatnánk banálisnak. Hiszen az aranykorok számító gyermeki idők ujjazása, a keserű felnővekedés az irodalom műközött megénekelte toposza, és önmagában az sem különösen meglepő, hogy sokféle vagyunk, mert a felmenőink sokfelől jöttek, és ha éppen szerencsések voltunk, ezt a sokféle tapasztalatot közvetlenül is át tudták adni nekünk, még hallgató apák és beszédes nagypapák sem feltétlenül kellett hozzá. Az a technika, az a nyelv, az az eszköztár azonban, amivel a szerző ezt az anyagot elsőrangú prózává, valódi nemes irodalom-má lényegíti át, mégiscsak párját ritkítóan egyedülálló.

Az eljárási első látásra egyszerű. A regény szövege három nagy részre

van osztva, ezek a fejezetek egyenként nagyjából másfél tocat, egyszavas címmel ellátott, négy-nyolctizenként nyomtatott oldalnyi alfejezetből állnak. A fő trükk ezekben a kis alfejezetekben bújik meg: az egyes szám harmadik személyben megazaloló elbeszélő nagyon gyakran egy-egy bekezdésben belül is képet cūkázni, előre vagy hátra ugrani, valamilyen asszociációval utalni a regény átfogta teljes időtartam egyik vagy másik mozzanatára. Vibráló szinkronizáció, melyet az író végig, az első mondatnál az utolsóig egyenletesen kitart (elbeszéltem, hiszen amikor a könyv végére érem, újra elkezdtem az elejét), és bizony, ott van, úgy van, ugyanúgy van mindig, amire az ártatlan olvasás úgy a félazártnak oldal körül érez rá és tud megkapaszkodni benne). Ebben a technikában hallatlanul nagy szerepet kap az asszociáció: az író rengeteget bír az olvasó folytonos rekonstruáló képességére, ezért a figyelemért cserébe gondosan formált, erős prózamondatokat kap, melyek intenzitása, teltsége, fegyelmizetése a fentebb említett egyidejűséghez hasonlóan a regény első létezetvételelől az utolsóig érzékelhető, és semmiféle írástudói pedantéria vagy erőltettség nincsen benne.

Minden apróbb regénybeli eszközt ezt az egyszerre-jelenlőságot szolgálja ki – hozzátesszem, a főhős, Szerke karakterének, többszöriroten átelt életének, előre és hátra a dolgokat egyaránt tudni képes érzékelésének megfelelően. Az ő tipográfiailag hasonlóan jelzett megszólalásaiból, beszélgetéseiből, párbeszédeiből, általában vett kommunikációjából jókora rész végül nem ténylegesen elhangzó kijelentés, kérdés vagy felszólítás, hanem gondolás, elkezdés, fantázia, reflexió, éppen-séggel szándékos elhallgatás vagy rettentő, szavakban ki nem ejthető

vágyakozás. Az ábrázoló eljárásból következik az is, hogy számtalan újra elmondott esemény, történet, jelenet, hangulat ismétlődik a szöveg egyik vagy másik pontján, ezek azonban a nézőpont nagyon finom elcsúsztatása vagy az új kontextus elmozdított perspektívája folytán mindig újszerűen, az egész regény-masineriát továbbvivő módon működnek. Ebből pedig az következik, hogy a regénynek – a sok-sok cūkázás, újra felhangzó, vissza-visszatérő epizóddal együtt is – van átfogó szabályos kereteljárás: a világot lefedezni akart két külvilágból a harmincas évek első felébe jutó, sokszor családunk felületi nő lesz. Ely módon Az Andalúz lányai a referenciális nagyon szándékos háttérbe szorításra, körvonalazatlanságra ellenére is, finom, halvány, sőt nem szó szerint, konkrétan exponált utalással megjelölésment szövegi nyolcvanas- kilencvenes évek Magyarországnak ábrázolását adja, a rendszerváltás összekeverhetetlen generációs képe lesz, anélkül, ismétlem, hogy bármiféle konkrétum ezzel kapcsolatban elhangzana vagy szabatosan ki lenne mondva. A kor azonban, a regény ábrázolta két-hosszú évtized sokszor egy-egy utalki-szöveges vagy egy járdaszegély, egy villamosin vagy egy kapualj kétféle és többféle említésével bele van kódolva Az Andalúz lányaba, és ahogyan azok számára is sok-sok minden ismerős lesz majd belőle, akik történetesen sosem jártak az óbudai lakótelepen vagy a pécsi Kolozsvár utcában. Még azt sem tartom ordogtól való gondolatlannak, hogy Az Andalúz lányai esetleg kulcsregény lehet azok számára, akik járatosak voltak ezeknek az időknek a budapesti szubkultúrájában – én nem voltam az, de olvasóként emiatt, úgy gondolom, semmiféle hátrány nem ér.

A regényben az érzékelés bámu-

latosan sokrétű kidolgozottsága áll az első helyen, elsősorban a színeké, de általában dominál a taktikus viszony a környezettel, a tájjal, a természettel vagy a kis- és nagyvárosi körülményekkel – ez a kortárs női prózában sokak kezén nagy erősség. Az Andalúz lányokban a megtalált regénybevezetőnél mégis minden vissz, a kifejezések nem is feltétlenül a „gyfties” értelmében, inkább úgy, hogy minden mozgásban, lendületben hoz, működést, járta. Az érzékelés egyébként valószínűleg szimbolikus rendszert alkot benne, Szerke élete egyik néhéz időszakájában például csak letehetően képet látni, s a végponton lassanként elvezeti a felületre is. De a mindenkori más leidezésben végig jelenlévő jelölés mozzanata egy-egy épp emlékeztetnek meg érzékelésre, amit csak az író, továbbá a próza megfogalmazásának a gesztus mozzanataival, a női szem ábrázolásaival, egyáltalán a női szemek, a toposzok, a szexualitások, a traumákban a hallatlanul finom rajza, a tudósítás valami, ismeretlen jelet”, ennek az ismeretlen jeletnek az újabb, sokadik és folyamatosan közelítésre, feltételezésre.

Már túl jartam a könyv felén, amikor véletlenül eszememem a könyv hátsó fölsőregényének utolsó mondatát, mely szerint Az Andalúz lányai egy trilógia első része. A könyv az év végéig könyves listákhoz túl késő bemutatón, a próza tudósításából megtudtam, az is elhangzott, hogy a következő regény szempontjából fogja elmesélni ugyanezt a történetet. A nehezezi jobbat. Ha Péntek Orsólya az újabb kötetben képes lesz másik nyelvet, a mostanított eltérő formát találni ugyanehhez a világhoz, a kezdéthez méltó kitűnő folytatást remélhetünk. De még nem tartunk itt. Most annyit van, hogy ennek az önmagában megálló, ke-rek könyvnek a nagyszerűségét, a váratlan feltételezés bozza kapcsolódó örömet a szememben biztosan nem fogja semmi csorbítani.

Csuhai István

Újságbolt.hu

Böngésszen kedvére oldalunkon a kiadványok között! Érdemes visszatérni, mert az újságok száma folyamatosan bővül. www.ujsgbolt.hu
Újságfigyelőt kérhet, tájékozódhat arról, hogy hol kapható a kedvenc lapja.
Keressen minket a Facebookon is! www.ujsgbolt.hu